Martin Fahlgren

1997 års vänskapsfördrag mellan Ryssland och Ukraina

[Artikeln baseras delvis på en artikel av Peter Forss i *Ukrainabulletinen* från 6/9 -26]

Detta bilaterala avtal har ofta kallats ”det stora fördraget”, men officiellt hette det *Fördraget om vänskap, samarbete och partnerskap mellan Ukraina och Ryska federationen*.

Det undertecknades i Kyiv den 31 maj 1997 av de ryska och ukrainska presidenterna Boris Jeltsin resp. Leonid Kutjma, och trädde i kraft den 1 april 1999.

”Det stora fördraget” är inte lika känt som Budapestfördraget från 1994[1], vilket det kompletterar och fördjupar.

De viktigaste bestämmelserna var:

- Artikel 1: Länderna erkände varandra som vänskapliga, jämlika och suveräna stater.
- Artikel 2: De förband sig att respektera varandras territoriella integritet och bekräftade de existerande gränsernas okränkbarhet. Det innebar att Ryssland uttryckligen erkände Ukraina inom dess dåvarande gränser – inklusive Krim.
- Artikel 3: Relationerna skulle bygga på suverän jämlikhet, icke-inblandning, fredlig tvistlösning samt förbud mot hot, militärt våld och ekonomiska påtryckningar.
- Artikel 4: Alla tvister skulle uteslutande lösas med fredliga medel.
- Artikel 6: Inget land fick stödja handlingar riktade mot det andra, ingå avtal med tredje land som var riktade mot det andra eller låta sitt territorium användas för att skada det andra landets säkerhet.
- Artikel 7: Vid hot mot fred, suveränitet eller territoriell integritet skulle länderna skyndsamt samråda.
- Artiklarna 10–12: Medborgares och nationella minoriteters rättigheter, kultur och språk skulle skyddas.

[1] Detta innebar att Ukraina lämnade ifrån sig sin stora kärnvapenarsenal i utbyte mot säkerhetsgarantier som gällde bl a territoriell integritet och politisk självständighet. Se Budapestuppgörelsen 1994

Övriga artiklar reglerade bland annat ekonomiskt samarbete, energi, transporter, vetenskap, kultur, miljö och brottsbekämpning.

Avtalet innehöll inget uttryckligt förbud mot ukrainskt EU- eller Natomedlemskap och gav inte Ryssland någon vetorätt över Ukrainas utrikespolitik. Artikel 6 avsåg avtal och verksamhet som faktiskt var riktade mot den andra staten.

”Det stora fördraget” åtföljdes av ett antal andra överenskommelser, bl a om Svartahavsflottan och örlogsbasen i Sevastopol, där det ingick att Ukraina skulle arrendera ut marinbasen under en tjugoårsperiod.

”Det stora fördraget” gällde i tioårsperioder och förlängdes automatiskt. Den ryska annekteringen av Krim 2014 och stödet till separatister i kriget i Donbas var uppenbara brott mot avtalet. Därför utfärdade den dåvarande ukrainske presidenten Petro Porosjenko i september 2018 ett dekret om att inte förlänga detsamma. Det ukrainska parlamentet godkände dekretet med överväldigande majoritet och den 21 september 2018 meddelade Ukraina FN och andra berörda organisationer att avtalet inte skulle förlängas. Formellt och upphörde det att gälla den 1 april 2019.

Detta var andra gången som Ryssland bröt mot ett ratificerat avtal där man förbundit sig att respektera Ukrainas suveränitet, territoriella integritet och gränser. Det första var *Budapest-uppgörelsen 1994* (se not ovan).

Detta visar att man inte kan lita på att Putins Ryssland ska hålla avtal: Om Putin & Co inte gillar ett avtal så struntar de helt enkelt i det (ett 3:e exempel är Minskavtalet). Under det pågående kriget har ryssarna också gång på gång brutit mot överenskomna vapenvilor, liksom ”krigets lagar”, som bl a innebär att man inte ska attackera civilbefolkning och civila anläggningar (som el- och vattenverk, sjukhus, skolor, kulturarv, ambulanser, brandkår, m m), vilket ryssarna konsekvent gjort.[2]

Lästips

En utförlig beskrivning av vänskapsfördraget och dess tillkomst ges i engelskspråkiga Wikipedia:
https://en.wikipedia.org/wiki/Russian–Ukrainian_Friendship_Treaty

Avtalet omfattade i hela 40 artiklar och finns i sin helhet på fyra språk (ryska, ukrainska, engelska och franska) hos *United Nations Treaty Collection:*
Treaty on Friendship, Cooperation and Partnership between Ukraine and the Russian Federation

[2] Se Krigets lagar (Wikipedia), Internationell rätt (Svenska Freds) och Viktiga regler och principer i krigets lagar (Röda korset)